

הבחירה בקריירה אקדמית בפיסיקה כ"עסקה": נשים בכבלי הציפיות לאימהות ושוק העבודה הממוגדר

הוצג בכנס השנתי של האגודה הסוציולוגית הישראלית
אוניברסיטת חיפה, 21 לינואר 2019

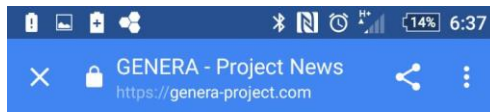

ד"ר מיטל עירן יונה

אוניברסיטת חיפה ומכון ויצמן למדע

פרופ' יוסי ניר

מכון ויצמן למדע

GENERA gains 10th new observer

March 26: the Weizmann Institute of Science (<https://www.weizmann.ac.il>) agrees to join GENERA as observer partner to help advance implementation of Gender

Equality Plans in physics institutions.

The Weizmann Institute of Science is one of the world's leading multidisciplinary basic research institutions in the natural and exact sciences. It is located in Rehovot, Israel, just south of Tel Aviv. It was initially established as the Daniel Sieff Institute in 1934, by Israel and Rebecca Sieff of London in memory of their son Daniel. In 1949, it was renamed for Dr. Chaim Weizmann, the first President of the State of Israel and Founder of the Institute.

שדה הפיסיקה באקדמיה סובל מאז היווסדו מחוסר איזון מגדרי, המשתמר למרות מאמצים רבים לשנותו. החיפוש אחר הסיבות למיעוט נשים בפיסיקה עומד במרכזו של מחקר זה.

נערך ביוזמה ובשותפות עם פרופ' יוסי ניר, ראש המחלקה לפיסיקה של החלקיקים ואסטרופיסיקה, במכון ויצמן למדע

במימון מכון ויצמן ומשרד המדע הטכנולוגיה והחלל

מתמקד בהקשר הישראלי, אך פועלים בשת"פ עם תוכנית GENERA האירופאית, במטרה לתרום בנושא במבט בינ"ל.

נשים בפיסיקה: מדוע כה מעט? בחינה של שדות ידע מצטלבים

רמת הפרט

- נטיות והעדפות אישיות
- זוגיות ומשפחה

רמת הארגון

- פרקטיקות ארגוניות והיחס לנשים בשלב המיון והגיוס
- הדימוי והתרבות של תחום הפיסיקה

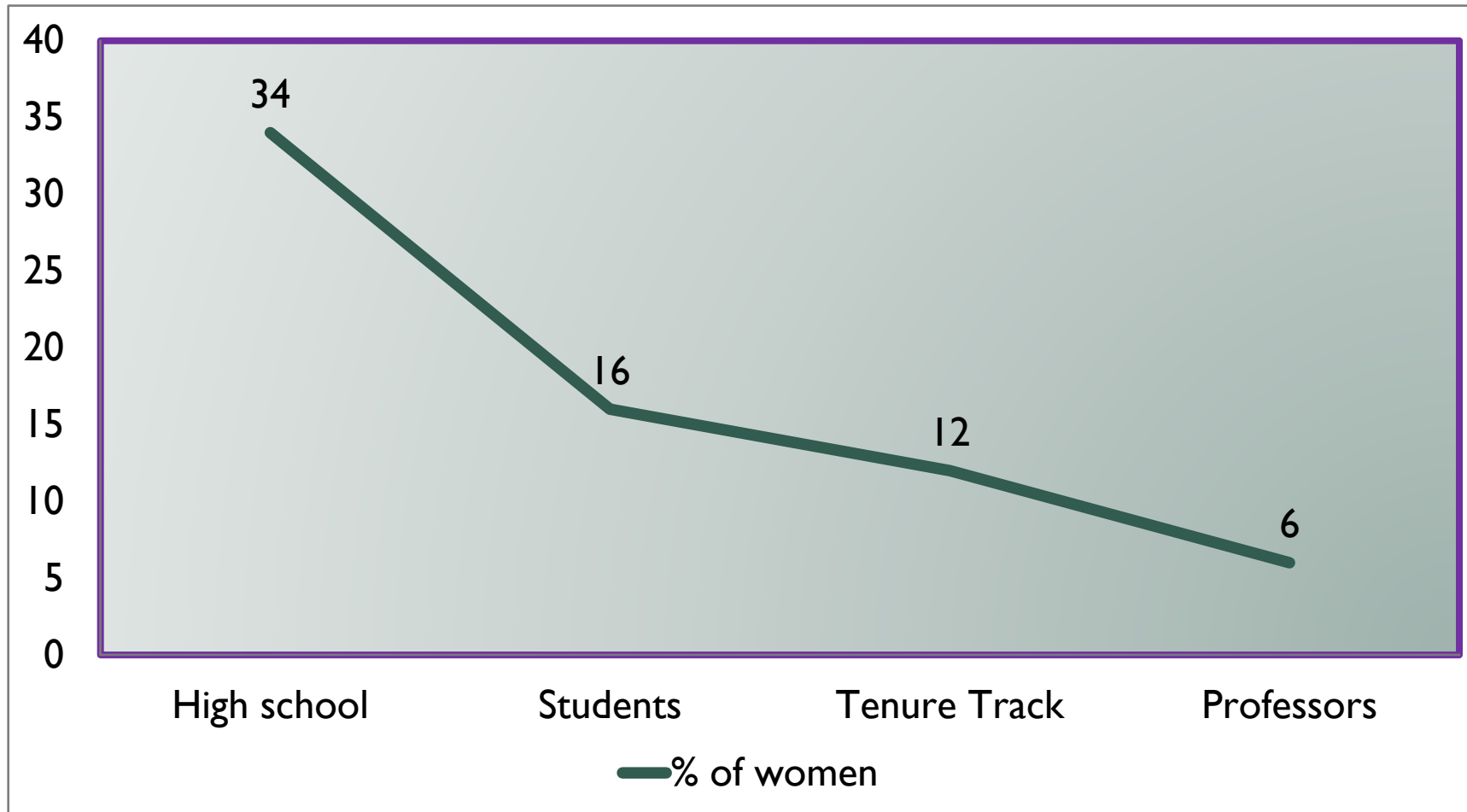
שוק העבודה

- היבטים כלכליים של בחירה בקריירה בפיסיקה
- מהן האופציות החלופיות בשוק העבודה

- ✓ **כלי:** ראיונות עומק פנים מול פנים
- ✓ **אוכלוסייה:** 25 תלמידות לדוקטורט בפיסיקה הלומדות במוסדות להשכלה גבוהה בישראל
- ✓ גילאים 26-36
- ✓ רובן נשואות או בזוגיות (21)
- ✓ 12 מהמרואינות אימהות, לילדים קטנים (1-4)
- ✓ תחום בפיסיקה: 15 נסייניות, 10 תיאורטיקניות
- ✓ רובן ישראליות (2 תלמידות מחו"ל)
- ✓ **ניתוח:** הראיונות תומללו ונותחו בשיטות איכותניות, באמצעות תוכנת Atlas.it, בהתבסס על גישות מחקר ותיאוריות פמיניסטיות.
- ✓ **הקונטקסט:** אציג נתונים שאספנו מהלמ"ס ומסקר בקרב תלמידי תואר שני לפיסיקה ישראל.

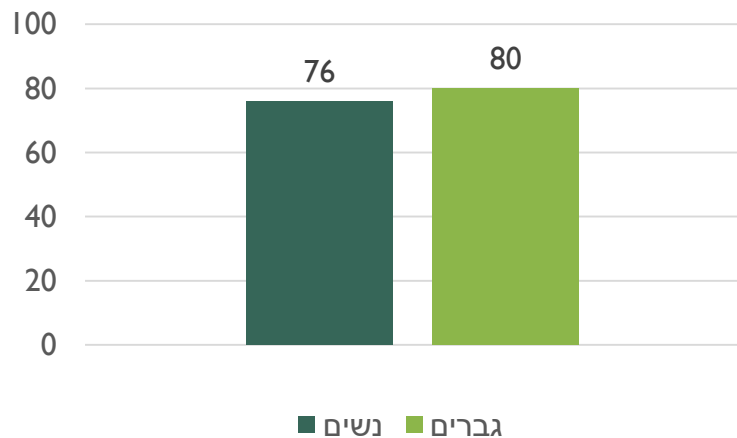
נשים בפיסיקה בישראל – מהתיכון ועד הפרופסורה

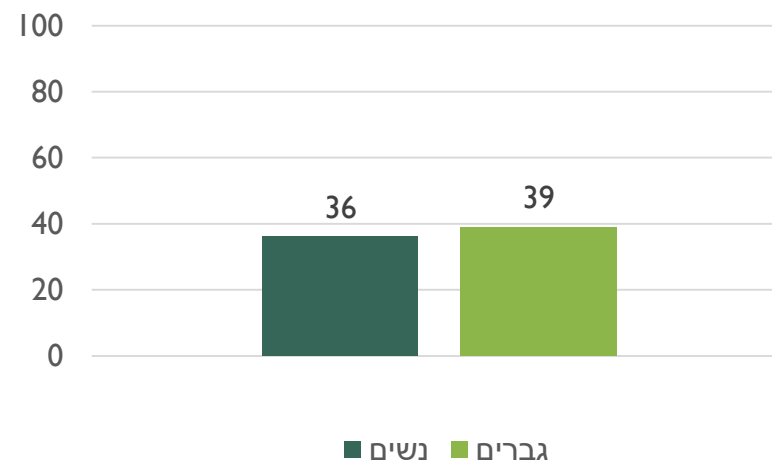
צומת הבחירה בפוסט – "העסקה"

נשים וגברים דומים בציפיות שלהם להמשך לימודים גבוהים וקריירה אקדמית, בתואר ראשון ושני. דוקטורט נתפס כהמשך "טבעי" של מסלול הלימודים האקדמי בפיסיקה

תלמידי תואר שני בפיסיקה, כוונה להמשיך לדוקטורט על פי מגדר

תלמידי תואר שני בפיסיקה, רצון בקריירה אקדמית לפי מגדר

צומת הבחירה בפוסט – "העסקה"

הצומת המשמעותי ביותר בדרך לקריירה אקדמית בפיסיקה עבור נשים וגברים כאחד - הוא צומת הבחירה להמשיך לפוסט-דוקטורט בחו"ל, לאחר לימודי הדוקטורט.

בצומת המעבר לפוסט, נשקלת הקריירה האקדמית כ"עסקה", שיש לה שלושה מרכיבים:

- ✓ אישיים-תעסוקתיים
- ✓ זוגיים-משפחתיים
- ✓ כלכליים

צומת הבחירה בפוסט – "העסקה"

בצומת המעבר לפוסט, הבחירות של נשים, מעוצבות בתוך קונטקסט חברתי, אקדמי-תעסוקתי ומשפחתי ממוגדר, במציאות אשר מפחיתה גם את רצונן, גם את האפשרויות שלהן וגם את הכדאיות – ביציאה של נשים לפוסט.

אימהות וקריירה: תחרות לא שווה בשוק עבודה ממוגדר

- היותה של החברה הישראלית "משפחתית", מייצרת מצב שבו רבות מהנשים נישאות ויולדות במהלך לימודי הדוקטורט. הציפיה החברתית מהן היא לעשות "גם וגם", אמא טובה ותלמידה טובה.
- המחויבות למשפחה, מציבה את הנשים בעמדת נחיתות למול עמיתיהן הגברים עמן הן מתחרות, המשוחררים מתפקיד ההורה המשמעותי.
- חורגות ממודל "העובד האידיאלי", מתויגות כעובדות פחות "מסורות".

אימהות וקריירה: תחרות לא שווה בשוק עבודה ממוגדר

"אני מרגישה את ההבדל במין בעיקר מזה שיש לי הרבה פחות שעות לעבוד, מאשר חברים שלי מהמעבדה זוהי נהיה פער קשה כי חברים שלי מהמעבדה כולם נהדרים.. אבל זה כאילו התחרות שלך זה מול מי שאת משווה את עצמך, מולם, כל הזמן... קשה לשלב כל דבר שהוא קרייריסטי ואימהות, לא רק באקדמיה, אבל התחרות היא תחרות של גברים שאין להם את "הבעיה הזאת", מה שנקרא, וההשוואה הזאת היא תמיד לגבר שאין לו את "הבעיה הזאת", כי אין מה לעשות כמה שאני ובעלי במערכת יחסים שוויונית, אז אני יודעת ומודעת לגמרי שזה לא המצב ברוב בתי האב בישראל ואפילו לא אצל החברים שלי למעבדה, ובטח ובטח שלא אצל א נשי הסגל. אז כן, התחרות היא קשה שם". (ט, נ+1, בהריון).

➤ **תחרות לא שוויונית בשדה תחרותי וגברי.**

מסלול הפוסט כשיבוש הסדר המגדרי

- מסלול ההתמודדות על קריירה אקדמית כולל, דוקטורט, פוסט דוקטורט בחו"ל שמשכו 2-4 שנים, העתקת המשפחה ובן הזוג לחו"ל. **המסלול תובעני, תחרותי.**
- הסביבה החברתית והמשפחתית, תופסת את המסלול **כלא נורמטיבי עבור נשים.**
- **גם הנשים מטילות ספק בעצמן:** האם אני ראויה? האם יש לי את הכישורים להצליח?

מסלול הפוסט כשיבוש הסדר המגדרי

"אפילו אם הבעל תומך, המשפחה הרחבה מעקמת את האף ומפעילה לחץ נגדי. אם אפשר היה לעשות פוסט דוק בארץ, העניין היה הרבה יותר קל לנשים".
(ט, בדרך לפוסט יוקרתי בחו"ל, ביחד עם בן זוגה (נשואים ללא ילדים) שיוצא לפוסט).

"גם נשים מושפעות מהבן זוג שלהן, לא שגברים לא, אבל באיזשהו מקום כשמישהו חושב לצאת לפוסט בת הזוג מתלהבת ללכת אחריו... זו הרפתקה (זו ההתרשמות שלי, זה כוללני, רק מדוגמאות קטנות סביבי) ונשים הן יותר מסתכלות על הבן זוג, ואם הוא אומר לא, אז צריך ממש סיבה טובה, למשל, כשדוקטורט (שלך) מבריק והמנחה רוצה שתיסעי לפוסט... ממש לוחץ, אז יגידו לה שזה שווה את זה, אז, אולי אז.."

(ג, נשואה בהריון ראשון, עם סיום הדוקטורט, עוזבת לתעשייה).

- היציאה לפוסט נתפסת כמסלול לא נורמטיבי לנשים.
- משטר הצדקה - הצטיינות, שתי פונקציות: בספירה הציבורית - ראויות להתמודד למול עמיתיהן הגברים; בספירה הפרטית - מצדיקה את הבחירה במסלול לא נורמטיבי לאישה.

קדימות קריירת בן הזוג, כמגבילה יציאה לפוסט

- הפנמת כללי שוק העבודה הממוגדר, מייצרת מציאות שבה במו"מ הזוגי ניתנת עדיפות וקדימות לקריירת הגבר.
- היציאה לפוסט על מחירה הכלכליים, המשפחתיים, התעסוקתיים נשקלת למול ההפסד הצפוי לקריירת הגבר.
- מבנה כוח מגדרי זה הוא כל כך עמוק, עד שהוא מעצב אפילו החלטות של נשים רווקות, שאין להן בן זוג או ילדים!

קדימות קריירת בן הזוג, כמגבילה יציאה לפוסט

"(בעקבות הלידה) יש שאפל של רגשות ואת מקבלת תובנות לחיים, עם כמה שהייתי קרייריסטית אני רוצה להיות גם אמא ואני לא יכולה להשקיע יותר בקריירה, אני רוצה את השילוב בין עבודה שאני אהיה מרוצה ממנה ולהיות שם גם כאימא לילדים שלי ... אז התחלנו מזה שאת לא קרייריסטית והעבודה שלך נחשבת לא המובילה בבית, אז ברגע שיש את השאפל הזה - יותר קל לחצות לכיוון השני ולהגיד אני הולכת אחרי הבעל, הבעל הוא המוביל".

מ, נ+2, לקראת סיום דוקטורט, שוקלת לעזוב את האקדמיה למשרה בתעשייה.

➤ מתן קדימות ועדיפות לקריירת הגבר מביאה נשים רבות לוותר על יציאה לפוסט ועל קריירה אקדמית בפיסיקה

פוסט כעסקה כלכלית פחות משתלמת עבור נשים

מבחינה כלכלית יציאה לפוסט היא עסקה לא אטרקטיבית, עם רמת אי וודאות גבוהה ביותר, עבור נשים וגברים כאחד.

פרמטר	אישה שיוצאת לפוסט	גבר שיוצא לפוסט
עלויות גבוהות של מחיה במדינת היעד	=	=
הפסד הכנסה חלופית כפיסיקאי/ת, מלגה ולא שכר	=	=
הפסד צבירת תנאים נלווים (פנסיה, קרן השתלמות וכד')	=	=
אבדן הכנסות של בן או בת הזוג	גבוה יותר	זמן נוח להריון ולידה
אבדן הנובע מיציאה משוק העבודה של בן הזוג (אבדן סיכוי קידום, איבוד מיומנויות)	גבוה יותר	נמוך יותר
שימוש בהון עצמי – נדרש גב כלכלי מהבית	=	=
סיכויי קבלת משרה	נמוכים יותר	גבוהים יותר

עסקה כלכלית פחות משתלמת עבור נשים

"אז כן, אנחנו לא רואים את היתרונות בלנסוע. כאילו כשאנשים יוצאים ל RELOCATION בהייטק, מובטחת להם, כאילו, הם רואים את הקידום מול העיניים, ופה אני לא רואה את הקידום מול העיניים, וזה נורא מפחיד אותי, כי אני קורעת את עצמי בפוסט אז ולחזור בגיל ארבעים, בלי כסף, להפסיד פנסיה של שלוש שנים, זה הרבה כסף, אני כבר לא צעירה. שלושה ילדים וזה יהיה שלוש שנים בלי משכורת, שזה גם פנסיות וגמולי השתלמות, וכאילו זה הרבה דברים, ולהפריש לעצמי... כרגע, בשביל כלום. החוויה פחות קורצת לנו וגם אמרתי לך, (בן זוגי), יחסית טוב לו בתכנית (בעבודה חדשה), הוא ממצה את עצמו הוא גם צריך לבנות את עצמו מחדש, כאילו לא כל כך רואים את היתרונות...נשמח להתבדות".

ד. נשואה +3, בת 34, שוקלת שלא להמשיך לפוסט.

עסקה כלכלית פחות משתלמת עבור נשים

✓ היציאה לפוסט, היא עסקה פחות רציונלית לנשים, בגלל אובדן של הכנסת הגבר ופגיעה במסלול הקריירה שלו, למול סיכויי קבלת משרה שנראים נמוכים יותר.

✓ נשים מתגברות על מחסום זה בשתי דרכים, קבלת תמיכה כלכלית מההורים (המשפחה) ומאמץ להתקבל לפוסט במוסד יוקרתי בחו"ל. הרף עבור נשים – עולה וסיכויים – בהתאמה פוחתים.

דרך סיפורן של הנשים, משתקפות הפנים המרובות והסמויות בהן פועל המגדר, כמבנה כוח וכמשטר דעת, בשדה הפיסיקה, בתוך המשפחה ובשוק העבודה, והאופן בו הוא מעצב את הבחירות של הנשים.

הבנות אלו, תורמות כבר היום לתהליכי חשיבה, המתקיימים ברמה הלאומית, שכן ניתן באמצעותם לסמן את השינויים שעלינו לנקוט, על מנת להביא לשיפור האיזון המגדרי במדעים

תודה רבה!

meytalej@gmail.com

